

Archeologienota

Opglabbeek, Bewel-site, Industrieweg Noord 1162

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

2017E28

HAAST, *Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek*

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree (BE) - Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2017-33/ wettelijk depot: D/2017/12654/33

verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Opglabbeek, Bewel-site, Industrieweg Noord 1162 verslag van de resultaten van het bureauonderzoek, HAAST-rapport 2017-33, Bree, D/2017/12654/33

© 2017 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

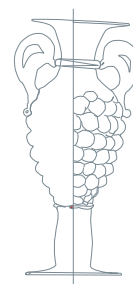
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/33

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Panoramische foto's van het terrein van west naar oost

INHOUD

Programma van maatregelen	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	8
4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.	11
5. Lijst met afbeeldingen	15
6. Bibliografie	15

Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2017E28

Nummer wettelijk depot: D/2017/12654/33

Naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg,
OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

Naam en adres van de opdrachtgever: BEWEL vzw, Vital Schroeders,
Ginderoverstraat 143, 3590 Diepenbeek, - KBOnr 0407229358 (contact 2: Kris
Blykers Kris@a-tract.be architect)

Locatiegegevens:

Provincie: Limburg

Gemeente: Opglabbeek

Deelgemeente: Opglabbeek

Adres: industrieweg Noord 1162

Toponiem: De Grote Heide

Bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

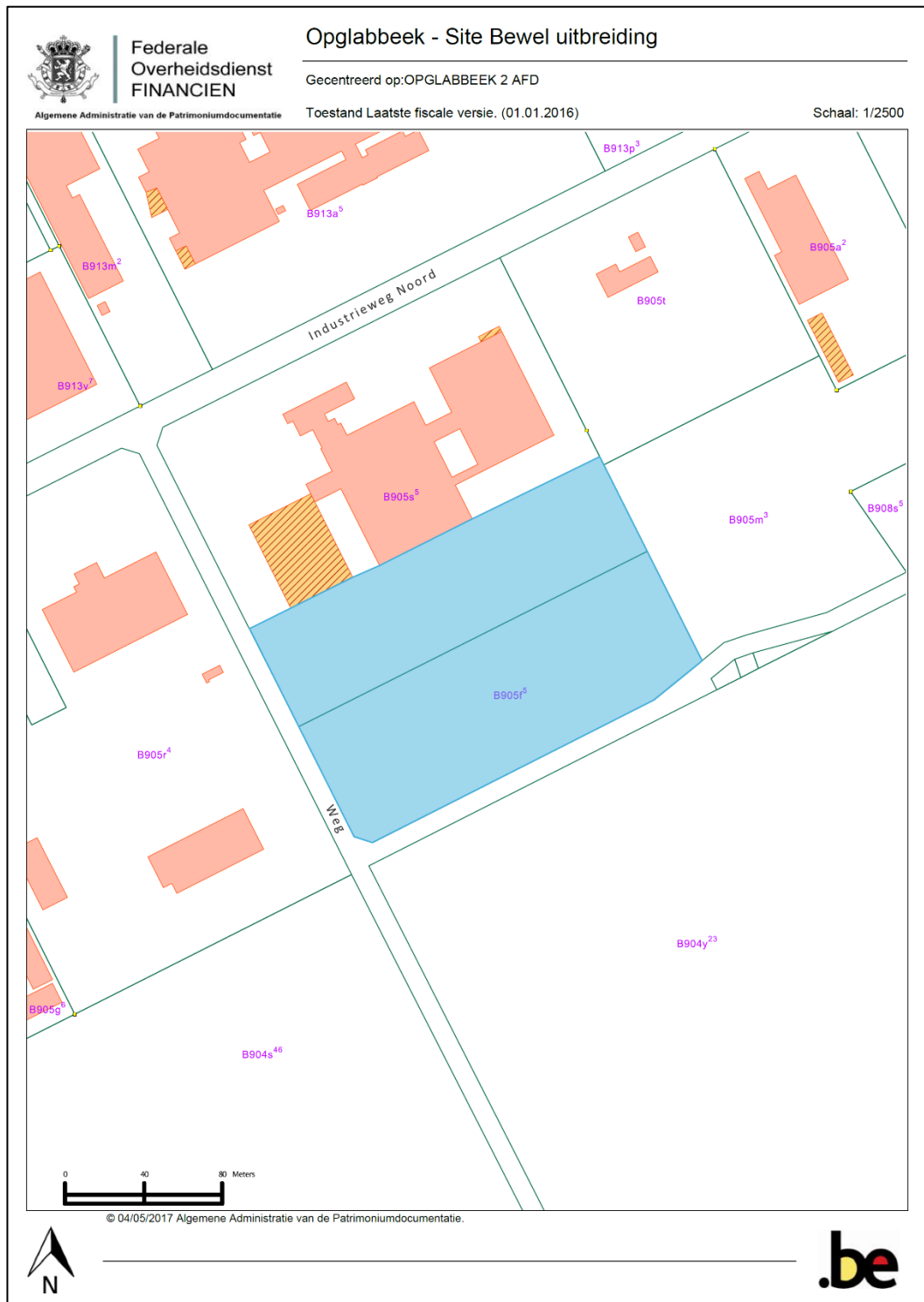
Nr	X	Y
1	232975.071	192756.605
2	232795.789	192666.964
3	232850.658	192556.400
4	233030.395	192646.300

Afbeelding1: Bounding Box

Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt op het industrieterrein van Opglabbeek aan de Industrieweg Noord 1162. Het projectgebied omvat 2 kadastrale percelen: Opglabbeek, afdeling 2 Sectie B percelen 905s5 (partim) en 905f5. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 25.380 m², opgedeeld perceel 905f5 14.087 m² en perceel 905s5 11.293 m².

Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2016

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Randvoorwaarden

De bouwheer wenst een inzicht te krijgen van de archeologische situatie en situering van het projectgebied in functie van de bouw van nieuwe magazijnen, kantoren, (her)aanleg van de in- en uitrit voor vrachtwagens en de omgeving van de nieuw te bouwen hal. Daartoe moet een terrein bijkomend aangekocht worden, perceel B905f5. De aankoop van het terrein en de aanvraag van de bouwvergunning zijn juridisch onmogelijk zonder archeologienota aangezien het projectgebied groter is dan 5000 m² en de geplande ingrepen in de bodem meer dan 1000 m² bedragen. Anderzijds kan archeologisch veldwerk niet uitgevoerd omdat het projectgebied voor minder dan de helft in eigendom is van de bouwheer, enkel perceel B905s5 en omdat op het terreindeel in optie tot aankoop momenteel nog in gebruik is voor tijdelijke grondopslag. Uitstel is derhalve om juridische redenen en om praktische redenen gerechtvaardigd.

Overwegend dat:

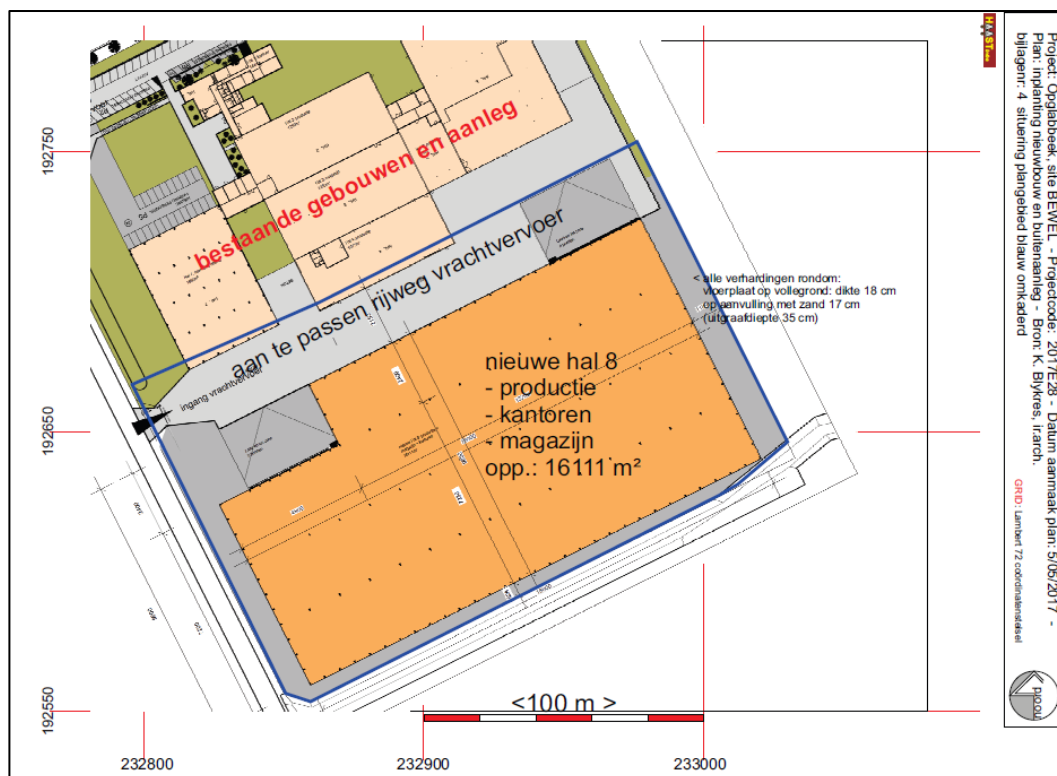
- de aanvrager van de stedenbouwkundige vergunning een privaatrechtelijk rechtspersoon is,
 - de aanvraag geen betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering,
 - de aanvraag geen betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden,
 - de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,
 - de betrokken percelen niet volledig gelegen zijn buiten woon- of recreatiegebied,
 - de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3000m² bedraagt,
 - de geplande ingreep in de bodem groter is dan 1000m²,
- dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

Beschrijving van de geplande werken

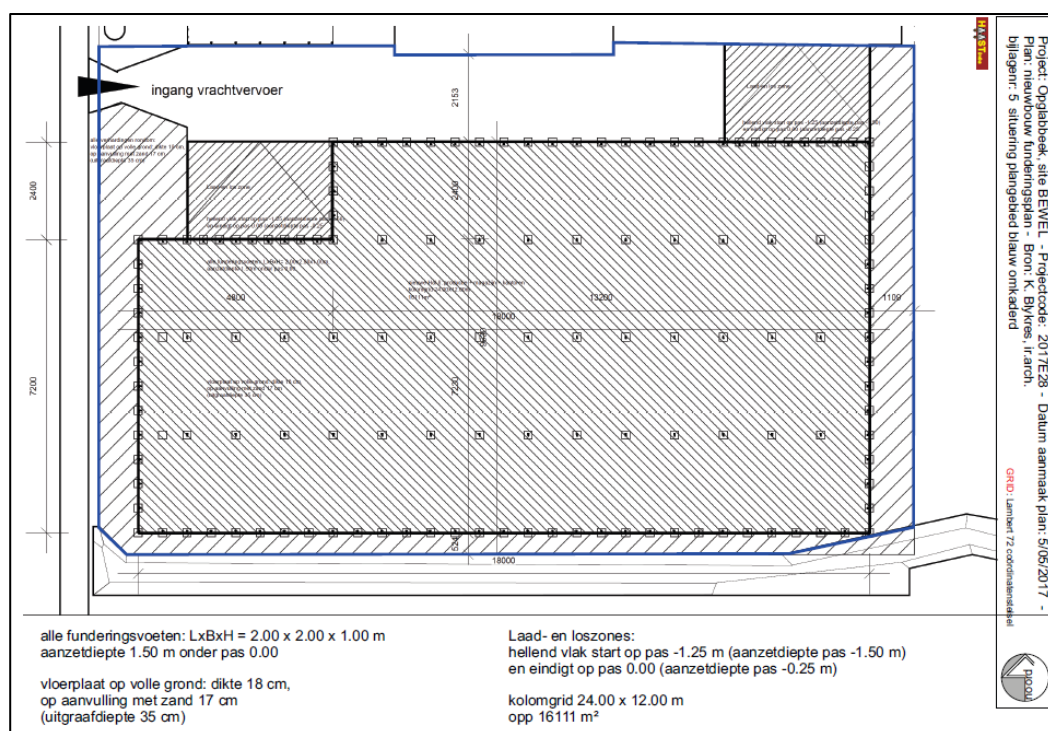
Het Bouwprogramma:

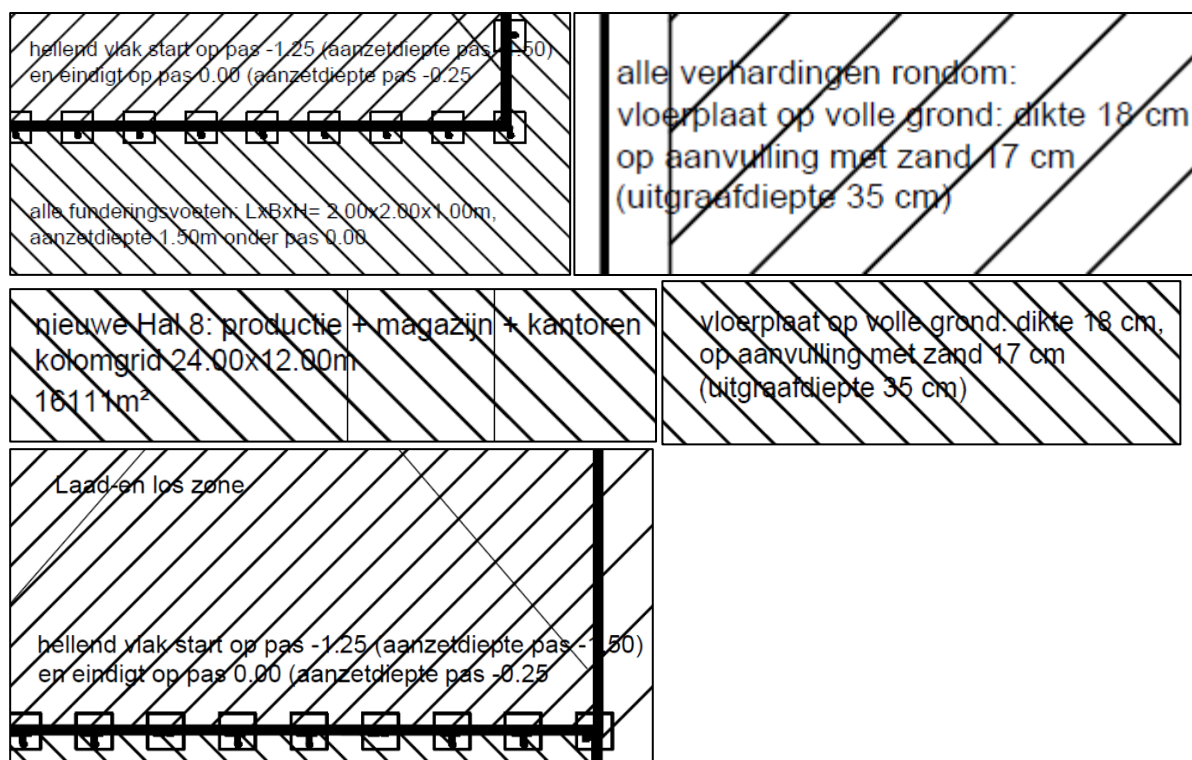
Het bouwprogramma omvat:

- De bouw van een industrieel gebouw omvattende magazijnen, kantoren, bedrijfshal met een totale oppervlakte van 16.111 m²
- Nieuwe verharding; aanleg van in- en uitrit voor vrachtwagens en aanleg van laad- en loskades, oppervlakte 9.269 m²
- De volledige oppervlakte van het projectgebied, 25.380 m², zal worden ingenomen

Afbeelding 3: inplantingsplan nieuwbouw

Afbeelding 5: details uit het funderingsplan

Funderingen:

- De te bouwen hal wordt gefundeerd op betonnen funderingsvoeten verdeeld in een kolomgrid van 24.00 x 12.00 m (136 funderingsvoeten worden voorzien). Alle funderingsvoeten zijn LxBxH = 2.00 x 2.00 x 1.00 m groot en de aanzetdiepte ligt op -1.50 m onder het pas 0.00 (maaiveld niveau van de verharding aan de zuidzijde van de bestaande hal = +84,40 m TAW)
- De vloerplaat van de hal wordt aangezet op volle grond en heeft een dikte van 18 cm op een aanvulling van 17 cm zand; de uit te graven diepte bedraagt 35 cm.
- De laad en loszones, er zijn er twee voorzien aan de noordzijde van de nieuw te bouwen hal, hebben een oppervlakte van 24 x 36 m (864 m²) en hebben een hellend vlak van pas 0.00 naar -1.25 m onder pas (aanzetdiepte van de verharding ligt op -1.50 m onder pas).
- Alle verhardingen rondom de hal worden aangelegd zoals de vloerplaat van de hal (vormen er een soort uitvloeisel van): aangezet op volle grond en heeft een dikte van 18 cm op een aanvulling van 17 cm zand; de uit te graven diepte bedraagt 35 cm.

Het architectenbureau kon nog geen doorsneden van de nieuw te bouwen hal en de buitenaanleg aanreiken.

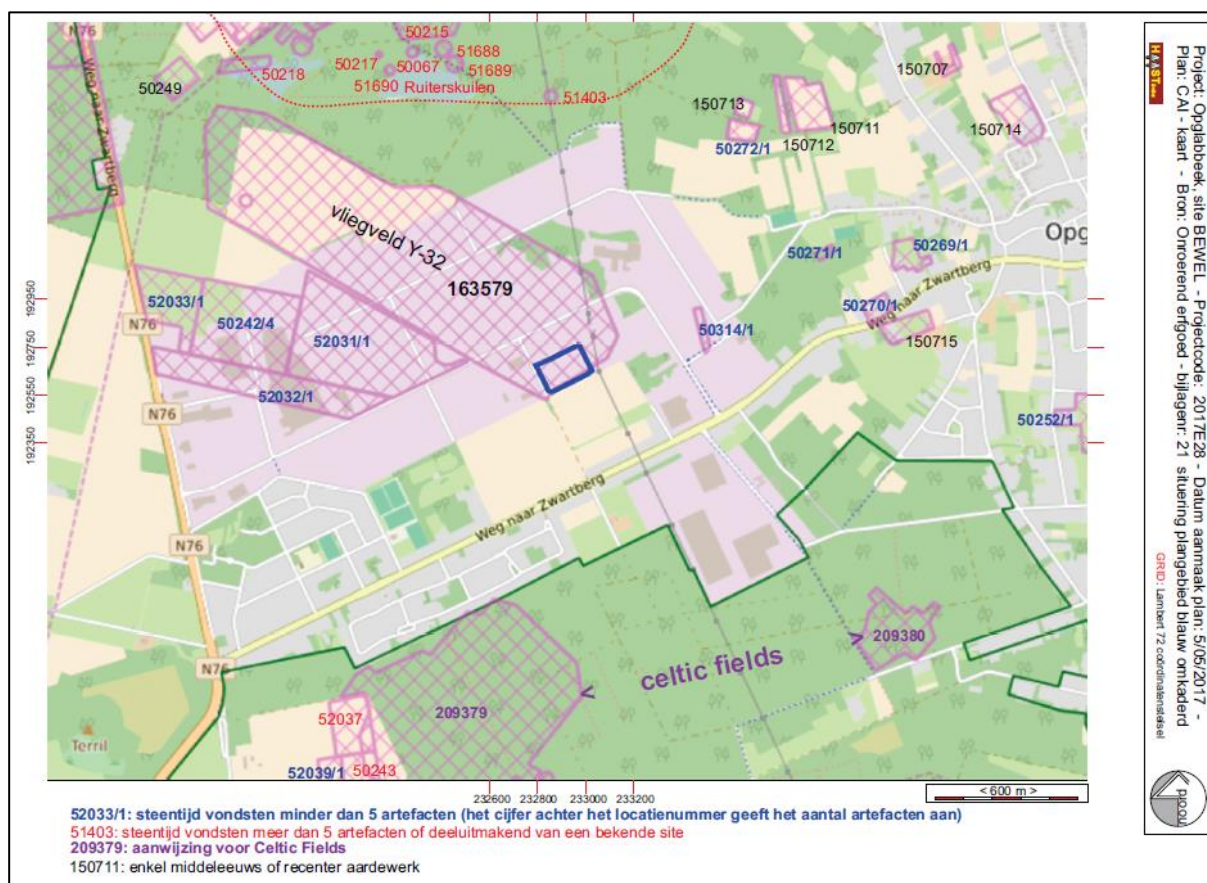
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingrepen in de bodem (bureauonderzoek)

Op basis van de historische (en moderne) kaarten kan – met uitzondering van de bouw en ontruiming van vliegveld Y-32 – het terrein onbebouwd was en deel uitmaakte van de Grote Heide. Op behoorlijk grote afstand van het projectgebied bevonden zich waterrijke zones met ten zuidoosten van het plangebied de vallei van de Bosbeek en ten noord en westen een uitgestrekt vennengebied. Het valt op dat de vondstenconcentraties van lithisch materiaal – steentijd artefacten – zich vooral in de buurt van het

vennengebied concentreren terwijl meer oostwaarts de resultaten van de uitgebreide veldprospecties meestal enkel postmiddeleeuws aardewerk opleverden.

Op afbeelding 25 hebben we de steentijdconcentraties in rood genummerd, blauw zijn vindplaatsen met minder dan 5 artefacten. Hierbij dient de opmerking gemaakt dat op CAI-locatie 50242 4 artefacten werden gevonden en op alle andere slechts één.

Dit kan erop wijzen dat de prehistorische mensen in de gradiëntzones bij de vennen hun kampen hadden opgeslagen en de gebieden meer richting, rond en op het projectgebied behoorden tot het jachtgebied waarbij af en toe een artefact verloren werd. Hierdoor kan de verwachting naar prehistorische vondsten eerder laag ingeschat worden.

Afbeelding 6: Centraal Archeologische Inventaris: kaart met aanduiding van de vondstlocaties met in rood en blauw de steentijd vindplaatsen, magenta zijn celtic fields en zwart zijn vindplaatsen met enkel (post-) middeleeuws aardewerk.

Wat betreft de recente periode en het gebruik van het terrein binnen het projectgebied lijken er op de foto's van vliegveld Y-32 aanwijzingen te zien dat binnen het projectgebied enige vorm van grondverzet plaatsvond, maar heel duidelijk is het beeld niet. Na WOII wordt het gebied in gebruik genomen voor landbouwdoeleinden en vanaf de jaren 1980 ontwikkeld zich het industriepark met aanleg van wegen en opulling van de percelen met bedrijfsgebouwen.

Het perceel 905s5, deels de noordelijke helft van het projectgebied wordt ingenomen door magazijnen en werkplaatsen van de vzw BEWEL. Rondom worden verhardingen aangebracht en vanaf 2000 worden stelselmatig ingrepen in de bodem uitgevoerd zoals te zien op de compilatie van luchtfoto's, afbeelding 23. Dit perceel is – zo werd ook bevestigd door BEWEL vzw – sterk geëgaliseerd ook met het oog op aan-

en afvoer van producten en buitenopslag. Aan de zuidrand van het perceel werd eind jaren 1990 een langwerpige bufferbekken aangelegd; een strook die sowieso als ernstig verstoord kan beschouwd worden.

Wat betreft perceel 905f5 is vooral vanaf 2008 grondverzet uitgevoerd. Het terrein werd zelfs in 2013 al deels ontdaan van de teelaarde, het begin van het bouwrijp maken van het terrein. Dit manifesteert zich op de luchtfoto uit 2013 door de gele vlekken; de kleur van de zandgrond onder de teelaarde. De werken werden tijdelijk stopgezet en het terrein werd verder gebruikt voor tijdelijke grondopslag.

Afbeelding 7: detail uit de luchtfoto uit 2013

Afbeelding 8: detail uit de luchtfoto uit 2011

Algemeen kan verwacht worden dat het noordelijk terreindeel, perceel 905s5 redelijk grondig verstoord werd en dat op perceel 905f5 door aan- en afvoer van grond de oorspronkelijke bovenlaag van de bodem waarschijnlijk ook verstoord werd, vooral op de westelijke helft van het terrein.

Er zijn indicaties voor prehistorische vondsten in de nabijheid van het projectgebied maar de spreiding en densiteit van deze vondsten duiden eerder op verloren artefacten binnen een jachtgebied dan op sites die zich meer in de buurt van de vennen bevonden hetgeen ook bevestigd wordt door eerdere vondsten en archeologische onderzoeken. Bovendien zijn er nogal wat aanwijzingen van bodemversturende activiteiten in het verleden die een impact kunnen gehad hebben op de situering van artefacten. Vraag is of deze, indien er aangetroffen zouden worden, daardoor nog in situ kunnen aangetroffen worden en/of het geen “verloren voorwerpen” betreft eerder dan aanwijzingen voor de aanwezigheid van sites. maar omdat er ook ernstige aanwijzingen zijn van grondversturende activiteiten binnen heel het projectgebied zal via het programma van maatregelen voorgesteld worden om het op perceel 905s5 en op perceel 905f5, binnen de contouren van het projectgebied, eerst in totaal 12 landschappelijke profielputten aan te leggen om na te gaan in hoeverre het terrein al dan niet verstoord is. Het archeologisch vervolgtraject is mede afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk profielputtenonderzoek.

Landschappelijk bodemonderzoek is wenselijk om na te gaan in hoeverre de oorspronkelijke bodemopbouw over heel het projectgebied bewaard gebleven is, hetzij eventueel geschonden. Het vervolgtraject is mede afhankelijk van de resultaten van dit bodemonderzoek.

Op basis van deze overwegingen wordt verder onderzoek aanbevolen doormiddel van landschappelijke profielputten eventueel gevolgd door een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefsleuven onderzoek en een archeologische opgraving.

4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.

Randvoorwaarden:

Ten einde vrije toegang te kunnen hebben tot het terrein dient de bouwheer eigenaar te zijn van heel het terrein om in zijn/haar opdracht werken/ingrepen in de bodem onder welke vorm dan ook binnen het projectgebied uit te kunnen voeren.

Doel van het vooronderzoek

Het doel van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke profielputten is het leren kennen van de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap. Hieruit kan ook de intactheid van de bodem en de aanwezigheid van verstoringen getoetst worden.

Eventuele archeologische indicatoren aangetroffen in de profielputten kunnen bijkomende informatie geven over de te verwachten archeologische vondsten.

Voor het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door middel van landschappelijke profielputten worden volgende onderzoeksvragen opgesteld die beantwoord moeten worden:

- Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein?

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Zijn er aanwijzingen voor een verstoorde ondergrond? Valt deze af te bakenen?
- Zijn er indicaties voor archeologisch interessante zones binnen het plangebied?

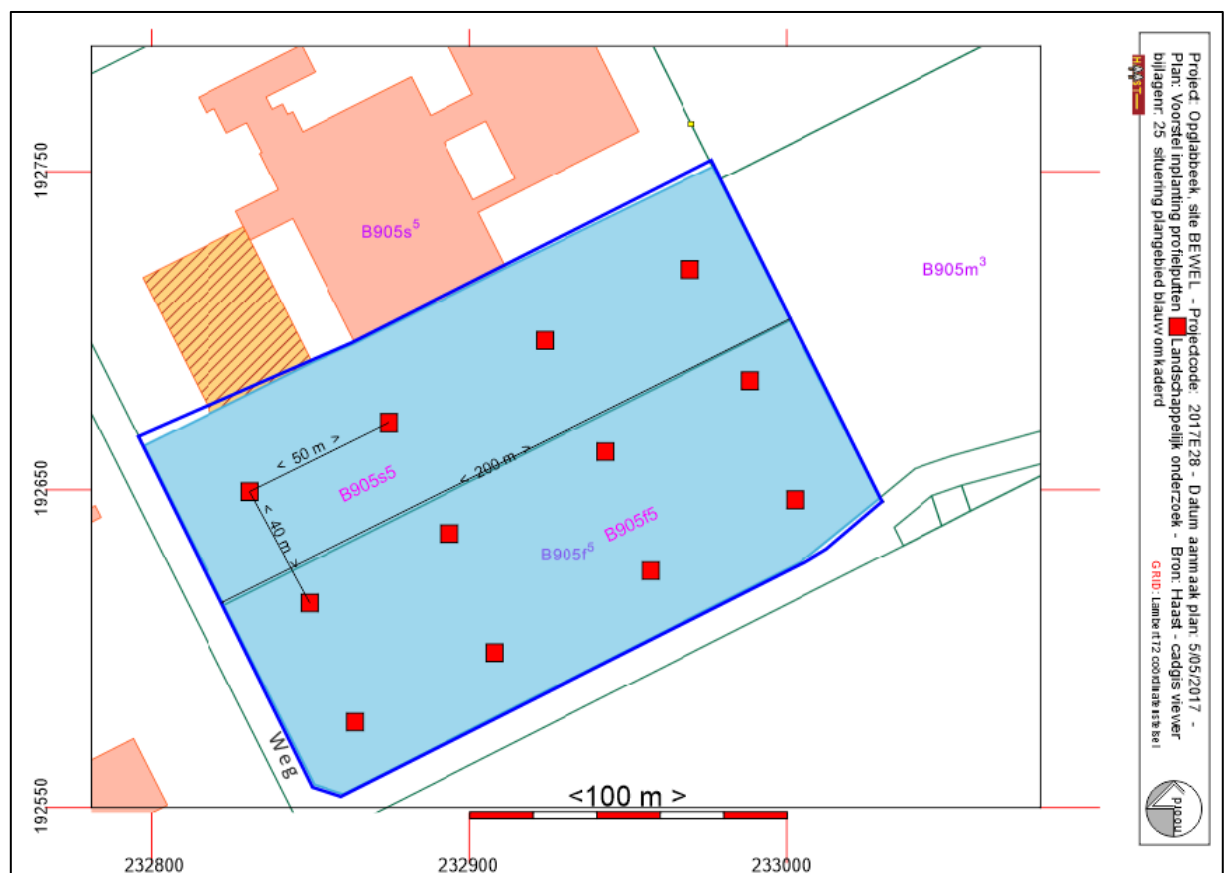
Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode

Om de intacte staat van het bodemarchief te achterhalen is het noodzakelijk een **landschappelijk bodemonderzoek** uit te voeren. De landschappelijke profielputten dienen verspreid over het terrein aangelegd om te bekijken of er goed bewaarde bodems aanwezig zijn op het terrein. Indien dit het geval is, kunnen archeologische sporen op het terrein aangetroffen worden en dient er een proefsleuvenonderzoek plaats te vinden. Mogelijk gevolgd door een eventuele opgraving.

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt uitgevoerd door de aanleg van tenminste 12 profielputten verspreid over het terrein zoals voorgesteld op afbeelding 11. Deze profielputten zijn telkens zo ingepland dat hetzij enerzijds de verstoring en mate van verstoring van bouwwerken en wegenis kan vastgesteld worden en de impact ervan op de oorspronkelijke bodem, anderzijds op die plaatsen waar nieuwbouw is voorzien om daar de gaafheid van de bodemopbouw te controleren.

Het graven van de profielputten gebeurt machinaal door het graven van putten van 2 m x 2 m, tenminste moet een voldoende aantal profielputten aangelegd worden om de bodemkundige situatie te registreren en te begrijpen. Tijdens dit onderzoek staat het vrij aan de bodemkundige om meer profielputten aan te leggen indien dit nodig is voor een goed begrip van de bodemopbouw.

Afbeelding 9: voorstel inplanting landschappelijke profielputten aangeduid met een rood vierkant.

Mogelijk vervolgtraject:

Afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door middel van landschappelijke profielputten, kan besloten worden tot het uitvoeren van verschillende onderzoeken. Het onderzoeksdoel voor dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is om na te gaan wat het potentieel is van het plangebied voor de aanwezigheid en bewaring van vindplaatsen die op basis van het bureauonderzoek kunnen verwacht worden. Om dit te kunnen vaststellen is, na het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem een vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk. Uit welke stappen dit vooronderzoek met ingreep in de bodem zal bestaan, is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek door middel van landschappelijke profielputten.

Afhankelijk van de resultaten van de landschappelijke profielputtenonderzoek kan een deel van het terrein uitgesloten worden van verder onderzoek, bijvoorbeeld indien blijkt dat bepaalde zones of het volledige terrein verstoord zou zijn door recente vergravingen.

Indien het landschappelijk profielputtenonderzoek aantoont dat er binnen het plangebied een intacte bodemopbouw aanwezig is en er eventueel een mogelijkheid bestaat voor intacte sites of archeologisch erfgoed op locatie dient dit potentieel verder onderzocht doormiddel van een archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem bestaande uit een proefsleuvenonderzoek.

RANDVOORWAARDE: om redenen van kosten voor de nieuwbouw en stabiliteit van de vloerplaten zal rekening moeten gehouden worden met de maximale diepte van het aan te leggen archeologisch vlak aangezien voorzien is dat voor de vloerplaat en de omgevingswerken nergens dieper dan 35 cm onder paspunt 0. gegraven zal worden behoudens op die plaatsen waar funderingsvoeten voorzien zijn. Een voorafgaande startvergadering met de bouwheer en architecten waarin de aanpak wordt afgesproken van het archeologisch proefsleuvenonderzoek maakt derhalve deel uit van dit programma van maatregelen teneinde correcte en juiste afspraken te maken betreffende de diepte van het aan te leggen archeologisch vlak.

Het doel van een **proefsleuvenonderzoek** is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed. Om een dekingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter. De oriëntatie volgens een NW-ZO as van de sleuven is zo gekozen om de grootste trefkans te hebben voor oude gebouwstructuren. Gebouwen hebben in het verleden meestal een NO-ZW oriëntatie en kunnen bijgevolg door haakse sleuven hierop het best aangesneden worden. Kijkvensters (2,5%) dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven en proefsleuven samen kan een dekingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit beargumenteerd. Voor de uitvoering van dit onderzoek worden de vereisten gesteld in de Code van de Goede Praktijk gevolgd. Indien er wordt van afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied door in elke proefsleuf een profielput aan te leggen.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- *Zijn er sporen of structuren aanwezig?*
- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*
- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?*
- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*
- *Wat de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*
- *Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte sporendensiteit?*
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel vervolgonderzoek?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Opmerking:

Het volledige vervolgetraject is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door middel van landschappelijke boringen. Volgens de Code van de Goede Praktijk (8.4 en verder) kan een volgende stap in het vervolgetraject pas in detail worden uitgeschreven nadat de resultaten van een voormalige stap in het vooronderzoek beschikbaar zijn. Hierdoor zijn de hier voorgestelde stappen voorwaardelijk en niet bindend.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van goede Praktijk:

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

5. Lijst met afbeeldingen

COVERFOTO: Panoramische foto's van het terrein van west naar oost

Afbeelding 1: Bounding Box

Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2016

Afbeelding 3: inplantingsplan nieuwbouw

Afbeelding 4: funderingsplan bedrijfshal

Afbeelding 5: details uit het funderingsplan

Afbeelding 6: Centraal Archeologische Inventaris: kaart met aanduiding van de vondstlocaties met in rood en blauw de steentijd vindplaatsen, magenta zijn celtic fields en zwart zijn vindplaatsen met enkel (post-)middeleeuws aardewerk.

Afbeelding 7: detail uit de luchtfoto uit 2013

Afbeelding 8: detail uit de luchtfoto uit 2011

Afbeelding 9: voorstel inplanting landschappelijke profielputten aangeduid met een rood vierkant.

6. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via: <https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>